

Främja svenskundervisning utomlands för utlandssvenska barn och ungdomar

Resolutionsmottagare:

Utbildningsdepartementet
Utbildningsutskottet
Skolverket

Problemformulering

För många barnfamiljer är vissheten om att barnen får tillgång till fortsatt bra svenskundervisning en avgörande faktor för att flytta utomlands. Även för familjer som inte har omedelbara tankar på att återvända till Sverige brukar det vara viktigt att bibehålla kontakten med svenskan och den svenska kulturen, vilket medför stora fördelar för Sverige som land.

Undervisning för utlandssvenska barn och ungdomar finns i olika former från 6 till 20 år. Huvudsakligen är det utlandsskolor och kompletterande svenska skolor/föreningar. Utlandsskolorna har 461 behöriga elever på grundskolan och 50 på gymnasiet. Den kompletterande svenskan har 3 814 behöriga elever i 136 skolföreningar (2021). Det finns även alternativ med undervisning via internet.

Utlandsskolor, som är heltidsstudier, erbjuder möjligheten att behålla och utveckla svenskan med en utbildning som följer svenska läroplaner. Dessa skolor har oftast behöriga lärare. Utlandsskolorna minskar dock konstant i antal. I statistik från Skolverket fanns det år 2004 28 utlandsskolor, år 2009 fanns det 23 utlandsskolor, 2019 fanns det 18 utlandsskolor och i år (2021) finns det 15 utlandsskolor. Statistiken visar alltså att utlandssvenskar tenderar att sätta sina barn i lokala skolor (se SUF, 2015).

För att stötta svenskan väljer man oftare kompletterande svenska som ett tillägg till den lokala skolan. Kompletterande svenska erbjuds som ett tillägg till barnens reguljära skolgång i en lokal skola. Det brukar vara två timmar per vecka utifrån en av Skolverket fastställd kursplan. Betyg ges inte under utbildningen. Undervisningen organiseras av en skolförening och minst 5 barn i åldern 6-20 år behövs för att få statsbidrag. Till dessa skolföreningar är det svårare att rekrytera behöriga lärare, då det är svårt att försörja sig på de få timmar som kan erbjudas i en lärartjänst.

Idag finns möjlighet att läsa svensk grund- och gymnasieskola genom statsunderstödd distansundervisning. Det är i skrivande stund Sofia skola i Stockholm (Sofia Distans) som håller i studierna på grundskolenivå (från åk 6) och Hermods på gymnasiet.

I en undersökning genomförd av Svensk Utlandsundervisnings Förening, SUF, (årtalet & namn på rapport) återvänder 80-90 procent av de svenska barnen och ungdomarna som studerar vid en svensk utlandsskola till Sverige för att slutföra sina studier. Barn med svenska rötter kan komma att vilja bo, leva och arbeta i och för Sverige senare i livet eller på annat sätt föra och bibehålla en svensk kulturidentitet. De behöver därför goda kunskaper i svenska, för att svenskan ska kunna vara ett redskap även i arbetslivet. Dessa barn kan sedan med sina globala kunskaper och erfarenheter bli en stor tillgång för Sverige.

Skolverket beräknar dock att det är endast 3169 svenska elever som deltar i statsunderstödd utlandsundervisning i olika former. Detta kan ha flera orsaker; det vanligaste är rimligen att det inte finns en svensk skola eller skolförening i närområdet och/eller att kostnaden är för hög. Dessa föräldrar sätter då sina barn i en lokal eller internationell skola.

Även för dessa familjer är det dock oftast viktigt att bibehålla svenskan. En undersökning av Svenska som modersmål utomlands (SMUL) som genomfördes 2016 visar på att många utlandssvenska föräldrar önskar svensk högskolebehörighet för sina barn. Det är alltså inte tillräckligt för dem att barnet kan prata och förstå svenska någorlunda, utan formella studier i svenska önskas.

En ökande andel utlandssvenska elever studerar på skolor som erbjuder International Baccalaureate (IB) där de kan nyttja möjligheten att läsa svenska som förstaspråk, IB Swedish A. En gymnasieexamen från IB som inkluderar Swedish A ger behörighet till högre studier i Sverige precis på samma sätt som en gymnasieexamen från IB i Sverige. IB-organisationen uppmuntrar av tradition både flerspråkighet och utveckling av ett starkt modersmål, och har ett väl reglerat hemspråksprogram, där IB Swedish A är ett av ämnena. Nutidens kvalificerade fjärrundervisning har kraftigt ökat möjligheterna för utlandssvenska IB-elever på att välja IB Swedish A. Skolor utanför Sverige som erbjuder IB är ofta privata, vilket i många fall gör utbildningen dyr. Svenskämnet på IB ger heller inte rätt till statsbidrag om det studeras utanför Sverige eller Finland, trots att det är behörighetsgivande kurser med samma innehåll och upplägg. Det gör IB till ett alternativ som många inte har råd att välja.

Lösningförslag

Svenskar i Världen anser att Utbildningsdepartementet, Utbildningsutskottet och Skolverket ska vidta åtgärder för att främja svenskundervisning för barn som bor utomlands.

Statsbidraget för utlandsskolor bör förstärkas för att skolorna ska kunna möta den ökade konkurrensen. Skolorna måste kunna attrahera erfarna lärare samt behålla de ofta väldigt attraktivt belägna lokalerna som de har. Det bör även bli lättare att få tillstånd för att starta nya svenska utlandsskolor eller sektioner, då antalet utlandsskolor drastiskt har minskat.

Statsbidrag även till distansundervisning och den kompletterande svenskan skulle göra det enklare för flera familjer att främja sina barns svenska. Statsbidraget borde rimligen även gälla studier i svenska på IB eftersom de är behörighetsgivande och reglerade, samt fjärrundervisning. Detta skulle göra det möjligt för svenska familjer med barn att arbeta

utanför Sverige med en trygg och kontinuerlig skolgång för barnen, att skaffa sig erfarenhet av andra kulturer samt bevara och stärka det svenska språket.

En professionalisering av den kompletterande svenskan bör även ta plats. Fortbildningar bör kunna erbjudas på distans för personer som arbetar med svenskan utanför Sverige. Det bör även undersökas om det kan ges betyg i kompletterande svenska, som svenska som modersmål, liknande upplägget med modersmålsundervisningen i Sverige. Möjligheten att få studierna i kompletterande svenska att tillräknas övriga meriter vid ansökan till vidare studier i Sverige skulle då öka. Som det är nu, måste utlandssvenska ungdomar oftast göra en prövning för betyg i svenska eller Test i svenska för universitets- och högskolestudier (TISUS) för att komma vidare i det svenska systemet efter grundskolan.

I SOU 2017:35 Samling för skolan - Nationell strategi för kunskap och likvärdighet fastslås: Oavsett takten i och riktningen på globaliseringen de närmast följande åren kommer Sverige fortsatt att vara del av ett globalt sammanhang och beroende av att kunna konkurrera med varor och tjänster på andra marknader än den svenska. De utlandssvenska barnen tillför denna globala kompetens till Sverige.

Litteratur

SUF efter 40 år, 2015, tillgänglig online: www.utlandsundervisning.se/om-suf/historia/